

ЧИТАЛИЩЕ

ПОВРЪМЕННО СПИСАНИЕ

(Излѣзва дважди въ мѣсеца).

ИСТОРИЯТА НА ЧЕЛОВѢКА.

(По А. де Катрфажъ.)

II.

Главни питання.

Дѣ са е поевилъ най-напредъ първий человекъ? Ний го гледаме въ днешно време на всѣкъдѣ. На всѣкъдѣ ли са е поевилъ той: или най-напредъ той са е развѣдилъ на едно особено мѣсто върху земното кълбо, и отъ тамъ са е распрѣснѣлъ по всички посоки? — Ако е тѣй; то кое е тогазъ това мѣсто привелигеро-вано отъ всички други по земното кълбо, което го е родило? Ето питаннята които са исправятъ предъ насъ подиръ питанието за старината на человекъ.

Върху тѣзи питання е разисквано твърдѣ много. Има нѣкои които поддържатъ че человекъ са е поевилъ на всѣкъдѣ дѣто го намѣрваме днесъ. Но едно сериозно изучаване на работата, едно по-дълбоко познание на законитѣ които управляватъ оржднитѣ и живи сѣщевства ни водятъ на друго, съвсѣмъ друго заключение.

Забѣлѣжете че ний не можемъ да призовемъ тукъ на помощъ наукитѣ, които до тукъ ни служихъ за во-

дачи. Анатомията и физиологията не ни приказватъ нищо за мѣстата дѣто първий челоуѣкъ може да са е поевиль; тѣ не говорѣтъ никждѣ за първото му распрѣсване или за първото му преселване. Физиологията е все задоволена, било че челоуѣкъ са е поевиль на едно мѣсто, било че са е поевиль на всѣкъждѣ изведнѣжъ. И тѣй; за да научимъ тѣзи питанія става ни потреба отъ други редъ мисли и факти, но безъ да измѣнявами за туй методата си. Всѣкога ний ще са отнасями до другитѣ орждни и живи сѣщества. Ботаническата география и зоологическата география ще ни послужатъ въ такѣвъ случай за водачи.

Растенията, животнитѣ не сѣ распрѣснѣти случайно по земята. Тѣхното распрѣсване е подложено на точни закони, и защото живитѣ и оржднитѣ сѣщества всеобщо са подчиняватъ на тѣзи закони то и челоуѣкътъ трѣбва да слѣдва законитѣ на географията, тѣй сѣщо както я слѣдватъ животнитѣ и растенията.

Е добръ, тѣзи закони на ботаническата или на зоологическата география ни расказватъ че на мѣстѣ флората и фауната сѣ отличаватъ чрезъ нѣкои родове; че цѣлото земно кълбо е подраздѣлено на нѣколко области, които си иматъ, всѣка, своитѣ растения и животни. Тѣзи областни родове сѣ назовани *срѣдища на творението*.

Наистина то бѣше твърдѣ природно нѣщо да попита челоуѣкъ: имало ли е всѣко срѣдище на творението своя оообитъ челоуѣкъ, какѣто е ималъ своитѣ особити животни и растения. Измамени отъ нѣкои сходства повече привидни отъ колкото сѣществени, нѣкои натуралисти отговорихъ на туй питаніе положително. Но всѣки който придири изъ-близо питаньето, той ще са увѣри че тукъ има една голѣма измама; защото този погледъ на работата би направиль отъ челоуѣка едничко исключение изъ по-между всички орждни и живи сѣщества. Колкото за туй, вий вече знаете, че ний не можемъ прие че е тѣй: Челоуѣкътъ трѣбва да са покорява на законитѣ на географията, какѣто е подчиненъ на законитѣ на физиологията.

Не можъ да влѣзвамъ въ всички подробности, отъ които са нуждае съвършенното, доказвамъ на това за

което ни е думата. Азъ ще са ограничи на два факта и надѣвамъ са че тѣ ще стигнатъ за да ви убѣдѣтъ.

Ето първий: нѣма ни единъ растителенъ родъ, ни единъ животенъ родъ, които да са намѣрватъ по всичкото земно кълбо.

Най-распръснатитѣ родове са посвяватъ на една твърдѣ слаба частъ отъ земното кълбо, и челоуѣкътъ видѣлъ за потребно да пренася съ себе на само нѣкои растения, но още и нѣкои животни, за да могатъ да са распръснатъ както ги виждами въ днешньо време. Въпрѣки тѣзи умна и волна намѣса, вий знаете че има такъ визъ мѣста отъ земното кълбо занети отъ челоуѣци, въ които не бихъ могли да живѣятъ нито растенията, които ни придружаватъ комахай на всѣкъдѣ, нито нѣкои отъ животнитѣ, които ний пренасями обикновенно съ насъ. Напротивъ челоуѣкъ е космополитъ въ цѣлото разбиране на думата, сирѣчь той може живѣ на всѣкъдѣ, и подъ лѣдоветѣ на полюситѣ и подъ жегитѣ на екуатора. Слѣдователно ако той бѣше са родилъ вредѣ дѣто са срѣща, той щѣше да състави едничко исключение по-срѣдъ всички ордни и живи сѣщества, било растителни или животни.

Само туй доказателство трѣба да ни направи да приемемъ поне: че челоуѣкътъ е населилъ чрезъ нѣтъ на преселваниито поне една частъ отъ земното кълбо.

Но ний можемъ да отидемъ по-далече; и всѣкога поради закони които ви припомнихъ тутакси, ний можѣмъ да речемъ че той са е породилъ на едно само мѣсто и на едно само ограничено мѣсто.

Наистина, когато изучавами животнитѣ, ний виждами че занетото отъ единъ родъ пространство, което са нарича негово живѣлище е толкозъ по-пространно колкото този видъ е повече оствѣршенствуванъ, но издигнатъ въ зоологическата стѣлба.

Не само че туй е добро за родоветѣ, но още и за самѣтъ типове.

Тѣй, подъ челоуѣка, животний образъ който припомня най-много челоуѣшкия, е, какъто знаете образа на маймуната. Маймунитѣ отъ най-распространенитѣ на свѣта животни ли сѣ? — Не. Маймунеский типъ са не на-

мѣрва нито въ най студенитѣ страни, нито въ най-го-
лѣмата часть на умѣренния поясъ, а само въ най-го-
рѣшитѣ мѣста на земното кѣзбо. Осѣнь туй, въ една
голѣма часть на Океания нѣма никаква маймуна.

Ако подиръ туй разгледами, не вече само типа, цѣ-
лий разредъ маймуни, но само тѣзи видове които са
приближаватъ най-много до насъ, ний ги виждами да жи-
вѣйтъ въ едно живѣлище все повече и повече тѣсно.
Въ Америка нѣма ни единъ видъ маймуни който да е
еднакъвъ съ нѣкой видъ въ Африка и Азия. И когато
дойдемъ на най-осѣвършенствуваннитѣ маймуни, на тѣзи
които поради дебелията прилика що иматъ съ чловѣка,
сж наречени антропо морми сирѣчь чловѣкообразни
ний видимъ живѣлището имъ да става йоще много по
тѣсно. Тѣй орангъ-утангътъ, родъ маймуна за който ис-
кахъ да рѣкнѣтъ нѣкои си че сж наши прадѣди, са на-
мѣрва само въ острова Борисо, или най-много еще мо-
же би въ о-ва Суматра; гориллата видъ муймуна, коя-
то тоже е отъ най-близкитѣ чловѣку въ главнитѣ си
пропорции, занема само една малка чѣсть отъ западни-
тѣ мѣста на Африка.

А пѣкъ чловѣкътъ са намѣрва на всѣкъждѣ, и при
това той безсжмѣнно е много по горенъ отъ маймунитѣ
даже като гледами само тѣлото му. Само той има ис-
тински рѣцѣ, тѣзи чудени оръдия съ които умѣете да
си служите твърдѣ добрѣ; само той притежава мозъкъ,
голѣмината на който става явна отъ пространството на
наший лобъ (черепъ). Безъ да приказвами за други от-
личителни свойщини, чловѣкътъ е очивѣстно различенъ
отъ всички видове маймуни, по рѣката и по мозъка.

Е добрѣ, тогазь когато маймуната, все като остава
отдалечена отъ насъ, са приближава повече отъ всички
други животни, занема едно мѣсто за живѣянье съвсѣмъ
ограничено, чловѣкътъ, туй превѣсходно върховно жи-
вотно, са е родило на всѣкъждѣ! Очивѣстно, господа, да
приеме чловѣкъ туй претѣлкуванье на работитѣ ще ре-
че да направи отъ себе си едно единичко исклучение по-
срѣдъ всички органически сжфества, слѣдствие, повта-
рамъ, което ний не приемами никоги.

Като е тѣй, ний пристигвами, видите, до тамъ дѣ-

то да приемемъ не само че челоуѣкътъ са е родилъ на една единичка точка отъ земното кълбо, но йоще че тѣзи точка трѣба да е били твърдѣ стѣсенена, много малка. Твърдѣ е вѣроятнo че тѣзи точка не е била по голѣма отъ живѣлицето, което видѣхми за горилитѣ или за orangitѣ.

Можемъ ли да идемъ още по-надалечъ. Можемъ ли да опредѣлимъ особитата точка на земното кълбо дѣто за първи пѣтъ са е поевилъ този привилегированъ челоуѣчески родъ, който щѣше да трѣгне отъ тамъ за да превземе цѣлия свѣтъ! — Ний не можемъ безъ друго да отговоримъ на туй ново питанье съ ежщата положителность, както направихми на първитѣ. Но намъ е позволено да го направимъ съ доста голѣми вѣроятности. Както може всѣки да проумѣе, тѣзи точка дѣто са е поевилъ челоуѣкъ и отъ дѣто той са е разнесълъ относелъ по всичкия глобусъ, са гуждаше нѣкъдѣ въ срѣдата на Азия.

Причинитѣ, които ни водѣтъ на туй слѣдствие сѣ многообразни. Азъ са ограничавамъ да покажѣ слѣдующитѣ двѣ.

Около срѣдната грамада, която виждате че са исписва, върху картата въ сърдцето на Азия, ний намѣрвами тритѣ основни типове на челоуѣчеството черний челоуѣкъ, бѣлий челоуѣкъ и желтий челоуѣкъ. Чернитѣ хора сѣ са довольно отдалечили отъ тамъ. Впрочемъ намѣрватъ са още дори отъ тѣхъ въ полуострова на Малакка, въ Андаманскитѣ о-ви; ний намѣрвами още дира отъ тѣзи черни на Истокъ отъ Азия, въ о-въ Формоза, и на югъ отъ Япония и Филипинскитѣ о-ви; Меланезия имъ принадлежи особито. Желтитѣ хора занимаватъ коматахъ всичката юго-источна часть на Азия и срѣдицето даже. И най-подиръ ний знаемъ че пакъ отъ тѣзи срѣдняя грамада е произлѣзло бѣлото племе, което днесъ са намѣрва на всѣкъдѣ, арийското на което принадлежатъ всички европейци. Повече или по-малко чиститѣ с бо-рове, за които поменахми са раздѣлени едни отъ други чрезъ много посрѣдственници, които имъ служатъ като за прѣходъ.

Но хората около тѣзи грамада ако ни са види че

са приближаватъ и са стопяватъ една съ друга то не е само по чертитъ, по основнитъ физически типове. Ний видимъ още три сѣщественни типове на нарѣчие, сирѣчь туй което е най-бие въ очи въ умственнитъ дарби на чловѣка, да са показва върху ребрата на сѣщата онази грамада.

Ний ще са върнемъ по-подиръ върху туй питанье, но и отъ сега азъ можъ да ви кажъ че има три основни форми въ чловѣческия езикъ: едносложнитъ езици въ които всѣка дума е отъ единъ слогъ; слѣпени или сѣединени езици, въ които думитъ са слѣпаватъ едни съ други; най-послѣ гѣвкитъ езици, които ириличатъ на езицитъ, що говоримъ въ Европа.

Е добръ, ний намѣрвами около грамадата въ срѣд-ня Азия сѣщинский едносложенъ езикъ въ всички Китайска Държава; на сѣверъ са види единъ сборъ отъ народонаселения, които говорятъ слѣпенитъ езици, и са простиратъ дори до въ Европа. Подиръ туй ний имами тукъ още всичката частъ занета отъ арийското племе дѣто говорятъ гѣвкавитъ езици. Тѣй тритъ лингвистически типове са представляватъ около срѣдната грамада на Азия както и тритъ основни физически типове. Сѣкашъ че, комахай като излѣзвалъ отъ люлката си, чловѣкътъ е показалъ сѣщественнитъ си промѣни които е щѣлъ да направи.

Минавамъ на друго питанье. Чловѣкътъ е трѣгнѣлъ отъ една единчка точка и са е распрѣснѣлъ по всичкото земно кълбо: което ще каже той е заселилъ земното кълбо чрезъ пѣтя на преселяванъето и прѣмѣстѣнъето. Таквозъ е насила искаранното слѣдствие отъ сегашнитъ факти истѣлкувани отъ самата наука. Но чловѣческитъ преселявания, потребни за да насели земята, истинно възможни ли сѣ? Други сѣ отговорили, не; и тѣ са направили съ туй едно възражение на идентъ, които исказвамъ тукъ. Азъ исповѣдвамъ отъ своя страна, туй възражение ма е всѣкога омайвало.

Преселението, прѣмѣстѣнията, но тѣ сѣ ввредъ въ историята, и въ нашата частно!

Колкото щемъ високо да са качимъ, ний виждами народитъ да са мѣстѣтъ по сушитъ отъ единия край

до другия, отъ което става ясно че да искаме а priori да казваме че чловѣкътъ е всѣкога живѣлъ тамъ дѣто го намѣрваме, то е да казваме противното на всички исторически данни.

При това тѣ сѣ казвали и настоявали върху това че нѣкои преселения сѣ били по-долу отъ чловѣческитѣ сили и разумъ. Азъ са ограничавамъ на два примѣра за да ви докажѣ че преселенията сѣ възможни всѣкога даже когато условията на срѣдитѣ въ които сѣ станжали сѣкашъ че сѣ направени нарочно за да ги въспрѣтъ.

Трѣба да ви кажѣ че има два вида преселения, едни които ставатъ по суша, а други по море.

Колкото за преселениятъ по море, твърдѣ очивѣстно е че когато чловѣкъ има да са бори само противъ дивата природа, нищо не го спира да са прѣмѣстюва, а най-много когато има дарбата да избира своята минута. Но ще притурѣмъ и туй че чловѣкъ ще са преселява и тогазъ дору когато има да са бори противъ всички мѣчнотии, като смѣтами не само върлоститѣ на физическата природа, но еще спѣнката на чловѣка, който самичкъ, най-подиръ въспира чловѣка.

Като примѣръ, азъ ще ви прикажѣ единъ фактъ заетъ отъ историята на народитѣ отъ който гуждамъ предъ читѣ ви нѣколко примѣра.

Къмъ 1616 г. споредъ китайскитѣ дати, една чета калмуци по причини, които ний не знаемъ, остава странитѣ които сѣ близки до Китай; преминава цѣла Азия и са настанява върху брѣговетѣ на Волга. Тамъ тя прие да са подчини на Россия, и презъ повече отъ единъ вѣкъ време, тя направи доста голѣми услуги на Държавата. Но дойде едно време въ което калмуцитѣ усѣтихѣ че хомотѣтъ на Русситѣ имъ ставаше все по-тежкъ. Тогазъ за да са избавѣтъ отъ него тѣ са решаватъ да са преселятъ и да са завърнатъ въ татковината на дѣдитѣ си. Четата са бѣше распрьснѣла по двата брѣга на Волга. За да са сбержѣтъ на едно мѣсто, наговорихѣ са да трыгнатъ въ срѣдъ зима когато стане добъръ силенъ ледъ, по който би могли да преминатъ на лѣвия брѣгъ населенията, които са намѣр-

вахъ на дѣсния брѣгъ. На отреденния день всичкитѣ населенія отъ лѣвия брѣгъ са сбрахъ. Но една непозната причина не позволи на населеніята отъ дѣсния брѣгъ да са намѣрижтъ на мѣстото за срѣщанье. При това трѣба да ви кажъ че числото на бѣжанцитѣ бѣше доста значително тѣй що женитѣ и дѣцата бѣхъ повече отъ 250 хиледи. Задницата състоеше отъ отборъ конници на брой 80 хиледи души. Вий видите че тукъ бѣше преселение на единъ цѣлъ народъ.

Отъ началото на пѣтуваньто, воеводитѣ разбрахъ че имаше потреба за да са бърза, защото, при първия шумъ за туй заминаване, Руссия даде заповѣди за да подгонѣжтъ бѣжанцитѣ. Завчасъ са нарѣди една редовна войска която трѣгнѣ като имаше напѣдѣ си чети отъ казаци. Тѣзи заклетѣ неприятели на калмуцитѣ коляхъ всички които са отстранявахъ малко отъ цѣлата чета. Но какъ и да било, туй население, като трѣгнѣ на 5 Януарій 1711 год. прѣмина мѣста които споменувамъ тукъ и по септемвр. стигнѣ до Китайскитѣ предѣли.

Во времето на тозъ дѣлѣгъ пѣтъ отъ 700 левги и повече, скитаѣщата са чета постоянно са гоняше отъ русската войска, бѣше принудена да отива бѣжишкомъ, да си пробива пѣтъ презъ неприятелскитѣ населенія и всѣкога гонена, тя са плашеше не само отъ Казацитѣ, но и отъ Киркизитѣ и Баскирити, най-дивитѣ и най-войнственни жители отъ тѣзъ страни, които ги не оставихъ на покой ни една минутка.

Забравихъ да ви кажъ йоще че зимата, всѣкога много вѣрла въ тѣзъ страни, са случи тозъ пѣтъ извънредно лоша, че още въ първата недѣля всички товарни животни загинахъ и че за да са постоплѣжтъ най-малко трѣбаше да изгорѣжтъ чаджритѣ. Разбирате подиръ туй какъ жени дѣца стари а често и мжѣе отъ силна вѣреть по хиледа загинвали отъ студъ. Туй пѣтуване за този народъ бѣше сѣщинската работа която сполѣтя френската войска подъ Бонопарта въ отдалечаваньето, изъ Руссия; съ тѣзъ разлика само че калмуцитѣ са преселяхъ и бѣгахъ всечелядно съ жени и съ дѣца, и което ще каже че злочестината трѣбаше да бѣде много по страшна. Подиръ зимата настанѣ лѣто;

и колкото бѣхж страдали отъ студъ зехж да страдатъ отъ пекъ и горѣщина, а най много отъ нѣманье вода. Дору дойде една таквазъ минута щото всичкото население на Калмуцитѣ, като видѣ едно езеро, впуснж са въ него да уталожѣ жаждата която го поядаше. Сама-та задница са увлече отъ жаждата. Баскиритѣ и Кир-кизитѣ са въсползувахж отъ туй безредие, и почнахж да колятъ. За добра честь Киенъ-Лонгъ бѣше по ловъ въ тѣзъ страни; и както въ подобни случай правятъ китайскитѣ императори, той бѣше придруженъ отъ цѣла войска въ която са намѣрвахж много топове. Той заповѣда да пуснатъ нѣколко отъ тѣзи топове върху Кир-кизитѣ и Баскиритѣ. Калмуцитѣ подзехж своята дър-зость, забранихж са. Тѣй каквото бѣше останжло отъ този народъ са избави. Императорътъ имъ даде отвед-нѣжъ храна и облѣкла; послѣ имъ раздѣли земи въ кои-то и до день днешенъ живѣятъ внуцитѣ имъ.

Трѣба да ви кажж и това че Киенъ-Лонгъ повѣля да издигнатъ единъ стѣлбъ на онуй мѣсто дѣто станж срѣщата. Върху тозъ стѣлбъ има единъ надписъ въ кѣ-си думици, който припомня че Киенъ-Лонгъ е избавилъ тукъ единъ цѣлъ народъ. Надписътъ са свършва съ тѣзъ думи: «Нека туй мѣсто са почита всекога като свето.» Трѣба да ви кажж тукъ йоще че чрезъ тѣзи работа царьтъ станж единъ отъ най-знатнитѣ върховни господари, които е имала китайската империя. Мѣстото дѣто единъ народъ е билъ избавенъ заслужва да са посвети, повече отъ мѣ-стото дѣто той е принесълъ най-голѣми и блѣскави побѣ-ди, искупени съ цѣната на хиляди чловѣчески животни.

Времето не ми позволява да ся простирамъ върху толкозъ интересното питанье на преселенията, какъто мисляхъ да го направѣж. Ще са ограничж сама да ви прикажж единъ примѣръ отъ преселение по-море. Отъ друга страна то е толкозъ повече любопитно че са от-нася върху народи постоянно поменувани, когато нѣ-кой иска да доказва че чловѣкъ са е поевилъ тамъ дѣто той са намѣрва. Тогазъ, днесъ точката на глобуса за която искамъ да ви говорѣж е една отъ тѣзъ дѣто населванието чрезъ преселение е свършено доказана. Азъ искамъ да кажж за Полинезия.

Поленезия е тѣзи частъ отъ свѣта която са намѣр-
ва между двата тропици на югъ отъ Азия. Тамъ както
можете да видите най-добрѣ на картата тя занема голѣ-
ма частъ отъ голѣмия Тихи Океанъ, и са намѣрва въ
единъ отъ Сандвическитѣ острови до Нова-Зеландия и до
острова на Пасха; тя има 1800 левги наоколовьрсть. Рас-
проснѣтитѣ въ туй безмѣрно пространство острови сѣ
едвамъ една хилядна частъ отъ туй море, което би би-
ло едно сѣмено зрънце по мѣжду «тържището на съгла-
сието». Отъ островитѣ има много, които сѣ по малки и
отъ Парижъ. Островътъ на Пасха особито, който образу-
ва единъ отъ краищата на тригленника, има туй нѣщо
забѣлжително дѣто е тѣкмо равенъ на онуй простран-
ство на стѣната на старий Парижъ преди съединението му
съ предградието, сирѣчь 25 колометри на околостьрсть.

Разбирате какво нѣщо, въ туй пространно море
единъ толкавъ островъ; но има еще по-малки които сѣ-
що сѣ населени. Доказателството което са вадяше отъ
тѣзъ работа, приличаше да има една голѣма сила. Какъ
искате, казвахъ тѣ щото диваци нѣмаци никакво сред-
ство за едно усъвършенствовано мореплавание да сѣ
могли да преплаватъ таквизъ пространства? Какъ не
сѣ са изгубили въ тѣзи неизледвана морска широчина
преди да стигнатъ една най-малка земя.

По злощастие азъ не можъ да влѣзвамъ въ по-
дробности на факти, които показватъ че туй сѣдене а
priori бѣше неточно. Ще са ограничъ само да ви кажъ
че за днесъ ний знаемъ не само че населенията отъ По-
линезия сѣ дошли тукъ отъ друго мѣсто но че тѣ сѣ
са преселили изъ Индийскиятъ Архипелагъ. Ний знаемъ
освѣнъ туй кой е билъ главний вѣрвежъ на тѣхнитѣ
преселения, ний еми могли да имъ начѣртаемъ и карти-
ната. Йоще повече нѣщо ний еми могли да опредѣлимъ
времето когато е станжло туй, като са облѣгами на
точни документи, тѣй сѣщо положителни какъто сѣ по-
ложителни книгитѣ и наместницитѣ които ни позволя-
ватъ да направимъ историята на срѣдния вѣкъ.

Тѣзи народи сѣ пристигнѣли изъ Азия, като сѣ
трѣгнѣли отъ една точка на Индийскиятъ архипелагъ
която ний ще опредѣлимъ приближително. Тѣ сѣ стиг-

нжли Маркизкитѣ острови въ първитѣ времена на нашата ера, или пъкъ во времената, които сж ги предшествували. Ний знаемъ, съ йоще повече положителнѣсть, че преселението на Нова-Зеландия, сирѣчь на тѣзь частъ отъ Полинезия, която е най много отстранена отъ всичкий остатъкъ, е станжло въ първитѣ години на XV-й вѣкъ, и че преселението което е трѣгнжло отъ Нова-Зеландия за да населе островитѣ Хитамъ е станжло преди единъ вѣкъ едвамъ.

Тукъ ся представа единъ фактъ който трѣба да са бѣлѣжи. Когато тѣзи населения сж са настанили въ островитѣ за които е думата, тѣ ги намѣрили пусти. Туй даже олесняване твърдѣ много тѣхното ново настаняване. Ако Калмуцитѣ, на които ви сега начертахъ историята, сж претеглили толкозъ, то е защото тѣ намѣрили на пѣтя си хора. Въ нашитѣ днѣе дору, ако е мѣчно да са премине презъ Африка, ако пѣтуванъето презъ Томбукто е станжло причина да за гинжтѣ толкозъ дѣрзостни пѣтници, то е защото Туарегитѣ ни затварятъ прѣхода.

Колкото повече преговарями толкозъ повече и научавами че на повѣрхнината на земното кълбо чело-вѣкъ надминава всички мѣчнотии, до дѣто има да са бори само съ природата. Ако той са въспира по-нѣгдѣ, то става че сръща хора. Съ една дума само чело-вѣкъ-тъ може да въспре чело-вѣка.

Азъ желаяхъ да ви кажъ още нѣкои думи върху послѣднѣото отъ питанята, което произлѣзва отъ туй питанъе което на-бѣрже поприказахми.

Човѣкътъ, видѣхми това и ся убѣдихми, е трѣгнжлѣ отъ една особита точка на земното кълбо, и днесъ той е навсѣдѣ. Слѣдователно, въ тѣзи толкозъ дълги толкозъ много и толкозъ разнообразни пѣтувания той е сръщилъ най-краснитѣ климати, най-противоположнитѣ за сѣществуване условия. Той са е приучилъ на всичко. Отъ туй става ли ясно че първо-дошлий, напримѣрь Европеецътъ като отива да са засели на нѣкое мѣсто отъ земното кълбо може изведнѣжъ да благоденствува тамъ? Вий знаете че не. Нему е потребно да са приучи на онзи климатъ; и то е твърдѣ лесно да са раз-

бере че тъй трѣба да бѣде. Человѣческото тѣло е направено въ срѣдата на нѣкои условия за съществуване; той са е гудилъ въ гармония съ тѣхъ. Ако той ги измѣнява, и особито ако той ги измѣнява изведнѣжъ то е очивестно че цѣлий организмъ усѣща една повреда, единъ ударъ; а този ударъ привлича страдания, които както знаете често докарватъ смъртъ.

Опитътъ е доказалъ че тѣзи страдания сѣ толкозъ по-голѣми, че толкозъ по-честѣтъ, когато премѣстѣнъето става отъ студено къмъ топло. Отъ тамъ едни лѣкари и антропологисти сѣ извадили заключението че има нѣкои страни отъ земното кълбо дѣто Европеецътъ не може да живѣе, както той не би могълъ никога да благоденствува и да са развѣжда. Нѣкои даже отидохъ по далечъ. Тѣ искахъ да кажѣтъ че человѣцитѣ не можѣхъ да са развѣждатъ освѣнъ тамъ дѣто тѣ сѣ са родили; по тѣхното казване Френецътъ можеше да живѣе само въ Франца, Англичанинътъ въ Англия, Холандезинътъ въ Холандия и пр.

Туй прекаляване нѣма потреба отъ оборване. То е съборено отъ работитѣ, които доказватъ противното. Ний знаемъ твърдѣ добръ таквизъ мѣста отъ земното кълбо дѣто Европеецътъ са приучва комахай изведнѣжъ. Не е приказката че нѣма да прави жъртви, а относително тѣ сѣ твърдѣ малки. Азъ ще ви поменѣ примѣра на Акадия, тѣзъ страна въ Канада населени отъ шестъ-седемдесетъ френски челяди, и която подирѣ твърдѣ малко време, броеше своитѣ жители по хиледи. Азъ могъ да ви прикажѣ сѣщо що става всѣкога на Капъ, въ Австралия, на Буеносъ Айресъ и пр.

Всички знаемъ днесъ прочее че въ двата свѣта и подъ най различни климати Европейцитѣ сполучватъ, развѣждатъ са, работѣтъ и си живѣятъ като въ Европа. Но все пакъ има мѣста за дѣто питанъето е твъртъ мѣчно да са рѣши и които сѣ гледатъ като смъртоносни за Европейцитѣ. Азъ ще ви прикажѣ за примѣръ върху западния брѣгъ на Африка, Френската Сенагалска колиния и най-много Габонската; азъ ще ви бѣлѣжъ въ Америка Ангилискитѣ изобщо, отъ които слѣдва Гваделупа и Мартиника; подирѣ Френска Гваяна.

Алжирия сама е дала мѣсто на живостни борби съ които азъ са не занимавамъ въ тѣзъ минута. Вий ще на-мѣрите за природно че азъ настоявамъ повечко върху послѣдния примѣръ, по причина на особития интересъ който прѣдстави за (насъ) Френцитѣ.

На утрѣшния день подиръ нашето завладѣванье станж питанье да ли Френцитѣ ще могатъ да са приучатъ на африканския климатъ. Чудното и любопитно е дѣто, приятели и неприатели, Англичани и Френци, генерали и лѣкари са еднодушно съгласявахъ да отговорѣтъ отрицателно, сирѣчь че то неможе да бѣде. Тѣ са основавахъ върху една смѣтка на умрѣлитѣ и ражданитѣ, споредъ която наистинж умрѣлитѣ все надминавахъ. А пъкъ то е лесно да се разбере че една страна, дѣто броятъ отъ умирающитѣ надминава броя на ново-ражданитѣ е фатално отсждена да остане скоро пустиня. Друго е ако нови преселенци иджтъ да запълнятъ годишнитѣ загуби. Ето що говоряхъ за Алжирия; и то бѣ една точка която и азъ преподавахъ въ моитѣ уроци.

Е добръ! на пукъ на толкозъ често посочванитѣ документи азъ са неподвоумихъ да кажж че Френцитѣ ще могатъ да са приучжтъ въ Алжирия и да живѣжтъ тамъ дълго време. За да дойдж въ туй заключение, азъ не обориохъ цифритѣ, фактитѣ показвани отъ хора които правятъ съвсѣмъ друго заключение; напротивъ азъ ги приехъ. Но азъ ги претълкувахъ като са осланяхъ върху туй начало което ний не оставями никога, сирѣчь че тѣлесно чловѣкъ е животно и нищо друго. Слѣдователно, ако ли законитѣ които управляватъ животнитѣ тежжтъ върху му въ нѣкои условия, той, отъ друга страна, са въсползува отъ згодитѣ които сжщитѣ закони приносятъ на животнитѣ.

Тогазъ, преди да изучвами привикваньето на новъ климатъ на чловѣка, азъ поченяхъ да изучвамъ приклиматяваньето на растенията и на животнитѣ. Туй изуччанье ма увѣри че щомъ една орждна направа промѣни срѣда, била тя билка, животно или чловѣкъ, тя трѣба да са рѣши да направи двѣ жертви: жертви върху личноститѣ (особитѣ), жертви върху поколенията. Въ Ал-

жирия, първитѣ бѣхж доказани отъ цифрата на умрѣлитѣ на френската войска, която бѣше много по голѣма отколкото въ Франца. Вторитѣ бѣхж доказани отъ броя на умрѣлитѣ дѣца, двойно въ Алжирия отъ колкото въ Франца.

Но азъ знаяхъ при това че когато ний Европейцитѣ са опитвахми да пренесемъ въ Америка нѣкои родове домашни животни, броятъ на умрѣлитѣ отъ първи пътъ бѣше много по-голѣмъ отъ колкото въ нашата войска, че цифрата на жертвитѣ, върху поколенията бѣше много по голѣма отъ колкото цифрата на умрѣлитѣ въ Алжирия дѣца. Между това тѣзи животни приучихъ ся на Американски климатъ, и тѣ благоденствуватъ тамъ твърдѣ добрѣ. Даже нѣкои отъ тѣхъ сж станжли диви и тѣй да кажемъ станжли са да ги гледами като тамошни.

Върху тѣзи факти са опирахъ азъ когато комахай въ началото на уроцитѣ си азъ казвахъ: ще доде единъ день когато Френцитѣ ще привикнжтъ на климата въ Алжирия.

Работата излѣзе тѣй що азъ видѣхъ казаното си павече право отъ колкото са надѣвахъ. Документитѣ, обнародвани тѣзъ година върху петгодишното исписване, показватъ относително първия периодъ едно нарастанье отъ 25 хиледи души и повече. Но туй, което е по важно тѣ доказватъ че нарастаньето е комахай цѣло споредъ умножаваньето на ражданията надъ смъртитѣ.

Слѣдователно жертвитѣ които направи Франца за да насели Алжирия поченватъ да принасятъ своитѣ плодове. То са знае още че ще дойде една минута когато тѣзъ страна, превзета съ френски оружия, ще стане за внуцитѣ на първитѣ преселенци каквото Франца е за днешнитѣ Френци. Тогазъ Алжирия ще бжде сжщинска Южна Франца.

Жертвитѣ които причинява преселението не сж по-малко злочести, и всѣки пита да ли нѣма средство да са намалѣжтъ, за зла честь работата е всѣкога мжчна, често дору и невъзможна.

Между това ето ви два факта които желаѣж да предамъ на вашитѣ размисления.

По-между френскитѣ колонии има едни които са познати като нездрави, и всѣки казва че рѣчната работа е невъзможна за Европейцитѣ. То сж най-много намѣрвающитѣ са по западния брѣгъ на Африка. Но вижте пъкъ какво е говорилъ капитанъ Валонъ, началникъ на една компания натоваренъ да построи единъ насипъ на Голѣмъ-Бассамъ. Той го е говорилъ на капитанъ Валлона, отъ когото знамъ това: «Една само недѣля праща въ болницата повече хора нежели три дни работа на пека и на горѣщината.» То са знае, защото недѣлята са е употребявала не на работа а на невъздържностъ.

Капитанъ Валонъ умѣ да са ползова отъ тъй придобитата опитностъ. Въ своитѣ походи за Габонъ, той държа въ корабя си строга дисциплина и редовна работа. Когато не бѣше по море, той караше да работятъ кораберитѣ отъ Диалматъ, дору на слънчовия пекъ. При това той не оставяше никаква крайностъ и той умѣи да заварди тъй собственното си здравье и здравьето на своя скипажъ.

Ето други примѣрь толкозъ повече важенъ защото съставя една истинна сравнителна опитностъ.

Има още една колония която считатъ като убийствена за Европейцитѣ. Азъ искамъ да кажъ за о-въ Бурбонъ, на И. отъ Мадагаскатъ, комахай подъ тропика; слѣдователно, върху една отъ най-топлитѣ точки на земното кълбо.

Като прегледами една смѣтка на умрѣли и на породенни ний намѣрвами едно ужасно надминаване на смъртитѣ надъ ражданията. Ако сждимъ само споредъ тѣзи смѣтка, трѣба да припознаемъ че слѣдствията които са извеждатъ сж съвсѣмъ оправдани. Но тѣзи смѣтка не е истинна освѣнъ когато земемъ скупомъ населението. Трѣба да ви кажъ при това че населението природно са дѣли на двѣ части. — Едната обѣема голѣмитѣ притежатели, голѣмитѣ градинари, високата търговия и всичко което са отнася на нея, сирѣчь тѣзъ часть отъ населението що води живота на колониятѣ. Ней и ней само са прилагатъ отчаятелнитѣ цифри които поменахъ тукъ.

Другата часть отъ населението състои отъ жители,

които работятъ земята съ рѣцѣтъ си, и които сж наричани съ малко прѣзрение: малкитѣ бѣли. То сж внуцитѣ на първитѣ колонисти които не бѣхж богати за да си купѣтъ роби, не бѣхж горди за да не влѣзатъ въ служба на другитѣ, и които приехж за себе и за тѣхнитѣ потомци живота на сиромашки земерботници. Туй население са е поддържало отъ само-себе; то са е размножило, и не само е живѣло и благоденствовало, но и физическия му типъ са е подобрилъ. Дору днесъ всички пѣтници приказватъ за хубавината на чъртитѣ какѣто на мъжѣтъ тѣй и на женитѣ отъ туй племе.

Тѣй, върху земята на о-въ Бурбони, богатий чифликчия и работникътъ въ градищата умиратъ убити отъ тозъ животъ на крайностъ и на невъздърженностъ за който въ колониитѣ иматъ много милостъ. Малкитѣ бѣли, които работятъ земята, работа която нѣкои наричатъ невъзможна на Европеецъ подъ тропицитѣ, все повече са развѣждатъ и печелятъ во всички отношения. Причината е дѣто тѣ сж притурили на умѣренната си, то са разбира, работа, въздържливъ животъ и чисти прави.

Въ тозъ фактъ има едно съвсѣмъ практическо учение. Може би нѣкои отъ читателитѣ ни да оставятъ отечеството си и да отидѣтъ на далечни страни да търсѣтъ честта си. Нека тогазъ си припомнятъ малкитѣ бѣли отъ о-ва Бурбонъ! Нека не забравятъ че за да си поддържи здравьето на тѣлото, най-доброто срѣдство, безъ всѣко противорѣчие, то е да пазѣтъ здравьето на душата.

ЖИВОТЪТЪ НА ЖИВОТНИТЪ

отъ А. Козаровъ.

I КЛАССЪ, — ВТОРЫЙ РАЗРЪДЪ.

Маймуны.

(Продълженіе отъ минжлытъ брой).

Когато цѣлото дружество се вѣсели, или пъкъ това или онова прави, стои старый войвода на стражъ, щото неговитѣ клиенти (всичкы подѣ покровителството му) да не бѣдѣтъ отъ непріятельтъ заплашени; окото му постоянно се озърта по всичкытѣ страны, ухото му слѣдва бдително всякое подозрително шумтеніе, за това нищо неизбѣгва отъ неговото вниманіе и поглѣдъ; всякоя на-близко опасность на часѣтъ познава и съ силно едно искрещаваніе дава знакъ кѣмъ всеобщо бѣганіе. — Господарьтъ всякога бѣга напредъ а подиря му другытѣ маймуны въ чудно мѣтаніе и непрѣставятъ напредъ до-гдѣ недойдѣтъ на мѣсто неопасно и минутно начнаватъ да упостоявятъ щомъ начяльникътъ имъ даде потреб-ныйтъ си знакъ.

Обыкновенно бѣгѣтъ прѣдъ непріятельтъ само по слабытѣ маймуны; силнытѣ небѣгѣтъ даже и прѣдъ мѣ-сояднитѣ животни, нито и прѣдъ чловѣкътъ, ала съ го-лѣма жаркость и дързость поставѣтъ се юнашки срѣщу непріятельтъ. Дойде ли нѣкой звѣрь самичакъ неспо-сва нищо срѣщу цѣла сюрія лудетены, които на него хвърлѣтъ камани, пясакъ, трѣски поизисква ли нуждѣ-тъ бранѣж се съ некѣіе и зѣби. Заради това туземцитѣ необычатъ да влѣзватъ въ бой съ маймунытѣ и отъ два часа растояніе бѣгѣтъ отъ тѣхъ. Едно само е жи-вотното прѣдъ което маймунытѣ имѣтъ респектъ (страхъ); е то змѣята отровна или неотровна. Щомъ ѣж съзрѣтъ бѣгѣтъ съ всичкѣтъ си сила като че имѣтъ трынъ подѣ

опашката си. За това твърдя внимателно краджът яйцата и младитѣ птиченца отъ дупкитѣ боящицѣ се да не бы тамъ нѣкоя змїя скрита не была, не шоувѣтъ си ржкѣтъ извѣдижжъ по най напрѣдъ глѣдѣтъ и миришѣтъ да ли е тамъ нѣкой отъ тѣхнитѣ неприятели.

Маймунитѣ се размножавѣтъ (разплодявѣтъ) много по малко; имѣтъ прѣзъ годинѣтъ само едно маймунче, нарѣдко двѣ или повече. Малкото маймунче е лоша-во като чума съ ржце много дългы и съ лице набръчкано като стара баба. Обаче на майка си е този сапуланъ най драгоценно съкровище, което пази съ любовъ твърдѣ нѣжна и варди като окото въ главѣтъ си. Наскоро подиръ рождѣніето, при което една маймуна на друга помага, завива маймунчето прѣднитѣ си ржце на врата на майка си а съ долнитѣ или заднитѣ си около бѣдрата ѣ, при работеніе и при възлизваніе и качваніе има цицата прѣдъ устата си, прочее може да сучи колкото иска и когато му дойде кефѣтъ. Като нѣма майка му какво да прави, занимава се само съ него, ту го прѣгрѣща, ту го цалува, ту го динка и му пѣе нанни за да го прѣспи. Въ най голѣмъ опасностъ неоставя майката дѣтето си. Любовта на майката къмъ дѣтето бива ужъ тѣй голѣма щото нѣкога отъ само милкваніе и пригрѣщаніе го смачква или удошава. Глупата тѣзи любовъ станала е мѣжду хората обыкновенна пословица. Смъртта на дѣтето причинява и смъртъ на майката за кратко врѣме отъ голѣма жялость и кѣхъры.

Hall разказва че нѣкога си замѣрилъ (грѣмналъ) на еднѣ голѣмѣ маймунѣ която сѣдѣла на дървото съ дѣтето си, като мислилъ че ще може да земе маймунчето. Обаче ранената маймуна като не глѣдала на смъртелнитѣ си раны, взѣма дѣтето си и като го затулила съ тѣлото си да не бы другъ крушумъ да го рани и така отъ вѣтвѣ на вѣтвѣ искачила се и скрила дѣтето си въ гѣсталакѣтъ. Като свършила тѣзи си майчина длѣжностъ паднала мъртва на земята. Маймунчето побѣгнало.

Струва се че малкото маймунче не обыча толкова майчинитѣ си разглѣзванія, което е истенно, защото щомъ малко порастне почнава да тѣжи за охалностъ и свободѣ, за да може съ своитѣ камаради да се бори и

по дърветата гони. Майка му необыча да го пуша да ходи много и да салмува но пакъ неиска да му прѣкъсне хатьрътъ. Пустне ли го най сетнѣ ѣви се въ лицето ѣ стараніе, крачка за крачкъ ходи, въскачва се и непрѣстанно е обрнѣтъ поглѣдѣтъ ѣ на този непослушникъ, и при най малката опасностъ искрищява отъ страхъ, грабва свойтъ глѣзно въ рѣцетѣ си и го съ стараніе пригрѣща и къмъ сърдцето си притискава; или пжкъ го вика при себѣ си, непослуша ли веднага ще хванѣтъ да валѣтъ плѣсницѣтъ надъ главата му или пжкъ му насади такава типня въ дирницѣтъ щото да ѣ повне съ години. Обыкновенно бивѣтъ маймунчетата послушни и можѣтъ да послужѣтъ за примѣръ на много твърдоглавци и непослушници отъ чловѣческото племе. Загыне ли майката на маймунчето, взема го друга маймуна която за него стареа и дава на него сжщата любовъ както първата му майка.

Малкѣтъ видове маймунчета доспѣвѣтъ въ четвъртата или въ петата година; голѣмытъ — прочее доспѣвѣтъ въ 12 год. и сякашъ че сж 40 години стары. На свободѣ маймунѣтъ сж имѣтъ добрѣ за това и на рѣдко се случва да се разболеѣтъ, когато сж оловены и запрѣны, разболявѣтъ се часто. Като хване да се приближава послѣднѣйтъ имъ часъ, маймунѣтъ изгубѣтъ звѣрската си природа и като чловѣкъ всичко искѣтъ и съ благодареніе поглѣждѣтъ на своитѣ добродѣтели; на докторѣтъ подава сама ржкѣтъ си когато ѣ било добрѣ слѣдъ пушаніе на кръвъ, за това и подава ѣ и втори пжтъ за да извърши той сжщата операциѣ.

За другаръ на чловѣка годи се само малко коя маймуна; при това нѣкой маймуны сж тѣй зли и тѣй халѣтъ щото въ гнѣвѣтъ си не пощадавѣтъ и господарѣтъ си. Старѣтъ маймунегы за своѣтъ несрамежливость не можѣтъ да се въспытавѣтъ и тѣрпятъ въ обществото, защото нито дѣтца, нито женски несмѣѣтъ да се приближѣтъ при тѣхъ.

Ползата която маймунѣтъ принасятъ е твърдѣ малка; туземцитѣ ѣдѣтъ мѣсото имъ, което Европейцѣтъ обаче не ѣдѣтъ, защото се гнусѣтъ отъ такова едно мѣсо което е подобно на дѣтинското.

Като разгледяхме така маймунитѣ, принасяме на публиката и нѣкои особенни свѣдѣнія за различнитѣ видове, които ради своѣтъ голѣмина или ради други нѣкои качества заслужаватъ вниманіе.

МАЙМУНЫ АФРИКАНСКЫ.

Шимпанзѣ.

Шимпанзѣтъ е отъ всичкитѣ маймуны, спорѣдъ както се разказва, най подобенъ на чловѣкътъ. За да видиме тогози героя очи съ очи, е нужно да се обърнемъ къмъ Африка, сирѣчь къмъ западната ѣ страна, която се нарича горня и долня Гвинеа. Тѣзи земя лѣжи покрайбръжіето на Атлантическиятъ океанъ, която прави голѣмата полоокръжностъ Гвинейска, и има съвсѣмъ екваторіаленъ климатъ. Съдниме ли си на нѣкоя ладійка която да плава по рѣката Габунъ, тагава за кратко врѣме ще се намѣриме посрѣдъ голѣми и гѣсти лѣсове, които покрыватъ голѣмата и влажна тѣзи низина, обиталище тѣ на всякакъвъ видъ звѣрове. Чувате ли проникавыйтъ врѣсъкъ, който се распростира като отъ цѣла сюрія на нѣкой животни? То сж шимпанзитѣ, които Богъ зна може да се събиратъ за да извършатъ злодѣйскитѣ си нападенія на Арабскитѣ оризени полета. Прочее да слѣзниме отъ ладійката, за да се скриемъ въ гѣсталацѣтъ и шубрькѣтъ, струва ни се че цѣлата сюрія къмъ насъ се ближи. Тихо — вече сж тукъ! Виждате ли този прѣдныйтъ, той е войвода, храбра то и шкембеста маймуныга, около петъ крака висока. Какво подобіе съ чловѣческото лице, за чудѣніе — нищо противно не се явява като го съгледаме въ мирно състояніе; и наистена, ако да не бѣше цѣлото му тѣло, съ изіятіе на лицето и длѣнитѣ му, покрито съ черни и гѣсти косми, ще можеше чловѣкъ да го мисли за своя роднина; ако и да е челото му низко, носѣтъ му сплоскнѣтъ и ушитѣ му клюмнали, обаче неможемъ отказа: понеже въ всякой случай явява отъ части подобіе чловѣческо. Каквы дълги рѣще има, тѣ стигатъ чакъ до подъ колѣната му! Ала чудно нѣщо е, че не стѣпва на цѣло ходило като чловѣкъ, но само на прѣститѣ си,

които отъ голѣмо влачаніе сж се промѣнили на царуленна кожа. Я вижте тамъ единъ се исправилъ на задникъ си рѣце и крачи по малко напръдъ; но твърдѣ малко го ползва; бѣдникътъ за да не надне, далъ си рѣцетъ назадъ въ видъ на кръстъ за да си подпира тѣлото, което да може равновѣсіето си да упазі. О, ти черний брате, така далеко неще отидешъ, твоего ходѣніе е много бѣдно; скочи по добръ на четвъртѣхъ си крака, защото въ противенъ случай ще останешъ назадъ отъ дружината си.

Войводата на маймунитъ сж запрѣтъ; да ли не е подушелъ че сме тукъ скрити? Наистена ще бѣде такава работата, защото грамогласныйтъ врьсѣкъ, сигналъто на бѣгъ, се вече по цѣлїтъ лѣсъ като мѣлнїе распрѣсна. Виждате ли, какъ бързо се разбѣгала и скрѣла цѣлата скорїя! Въ едно мѣгновенїе вѣскачили се всичкитъ маймуны на високитъ дървета и вече по тѣхъ не е нито стѣпка. Очевидно е прочее че сж прѣвѣсходни бѣгци и мастори на вѣскачванїето, и че обиталището имъ е тамъ гдѣто се гордо кончѣтъ върховетъ на тѣзи стари дървета. Побързайте за тѣхъ, съ старанїе само за да ны ненападнѣтъ. Виждате ли тамъ голѣмыйтъ отъ оплѣтенитъ вѣтвы и съ шума пѣленъ кошъ, който прилича на купъ сено? То е гнѣздото на нѣкой шимпанзъ, който въ него нощъ спи а въ бурно врьме се скрѣва; е то кошара добръ оплетена която твърдѣ лесно опазва шимпанзѣтъ отъ всякакви опасности. Въобще много байки и повѣсти сж се распрѣснали по свѣтътъ за тѣзи маймуны, понеже Арабитъ отъ които пѣтешественицитъ наймного научели, прѣдполагѣтъ за шимпанзитъ че сж ужъ потомцы на тѣхнитъ лели и стрыкы, още за членове на едно особенно чловѣческо поколенїе, което за несрамнитъ свои отнасянїя было отъ обществото на почтеннитъ хора нхвърлено и съ теченїето на врьметъ тѣй удивѣли, щото не е възможно съ тѣхъ да се говори и върши. Арабитъ расказвѣтъ сжщо, че шимпанзитъ отъ мѣжскыйтъ родъ, обычѣтъ чакъ и до днесъ Арабкытъ, понеже часто се станало щото нѣкой жены были отъ тѣхъ откраднаты и много години държени, презъ които старытъ маймунегы много ги мѣчили съ своята сурова и маймунска любовь.

Когато сж свободни шимпанзитъ хранѣтъ се съ о-
вошія и кореніе отъ различенъ видъ растенія. Въ по-
голъмы сюріи нападѣтъ отъ лѣсовѣтъ на градинитъ по-
сѣвени съ банани, понеже бананитъ имъ сж най прѣ-
вѣсходната храна. Често се прѣселявѣтъ и въ напусна-
титъ села отъ Арабитъ, гдѣто живѣйтъ тѣй дълго, до
когато не сж лишени отъ хранѣ. Въ всякоя сюрія дър-
жи върховната власть опытный войвода, на когото до-
стоинството не е по помалко отъ неговитъ сили и хра-
брость; въ бой противъ непріятелитъ кършалъ такива
дебели вѣтвы отъ дърветата, щото два силни мѣжа не
сж въ състояніе нито да ги прѣчнѣтъ, какъто расказ-
вѣтъ Арабитъ, говори се че доспѣлыитъ шимпанзъ може
да се брани противъ десѣтъ души. Още казвѣтъ че шим-
панзѣтъ не се пуцалъ въ бой, ако не былъ нудно прѣ-
дизвиканъ. Когато чловѣкъ убіе войводата имъ, побѣ-
твѣтъ женскитъ съ малкитъ си, а мѣжкитъ захващѣтъ
войната съ такава распаленость, щото ловчийтъ трѣба
да се покори, ако разерената сюрія маймуны е голѣма.
И само тогава можалъ да се избави неопытныйтъ лов-
чія, когато въ бѣганіето си хвърля дрѣхитъ си часть
по часть, които маймунитъ отъ ярость на часткы рас-
късвѣтъ, та съ това се забавятъ въ гоненіето си. Гла-
внитъ тѣхни орѣдія за браненіе сж жбытъ и силнитъ
имъ рѣще; расказва се прочее че хвъргѣтъ камъни и
други нѣща за непріятельтъ, обаче се мысли че не е
твърдѣ вѣроятно.

Всичкитъ членове на едно дружество явявѣтъ го-
лѣма взаимность и съгласіе и за то въ опасность не о-
пускаѣтъ единъ другито; майкитъ особенно бранѣтъ и
вардѣтъ своитъ рожби съ такова пожъртованіе щото
съ радость жъртвѣтъ собственыйтъ си животъ, нежели
да дадѣтъ свойтъ драгоцененъ глезчо въ рѣцетъ на не-
пріятельтъ. При всичкитъ имъ тѣзи вардѣнія, сж при-
несени вече нѣколко шимпанза въ Европа, което пода-
ло згоденъ случай за да се съгледѣтъ по добръ тѣхнитъ
качества и способности. Всичкитъ извѣстія се сравняватъ
въ това, че младитъ шимпанзи имѣтъ миренъ характеръ,
бистръ разумъ, и че сполучели да изискѣтъ любовта и
пріятелството на оня хора които ги по отблизко познали.

Капитанинътъ Грандтре разказва за една женска маймуна отъ тоя родъ, която была въ единъ американски корабъ, слѣдующата забавителна исторія: Въпорскыйтъ хлѣбаръ ѿ научилъ да подклажда и опалва пещъта, гдѣто послѣ съ голѣмо спокойствіе извършвала урокътъ си; съ голѣма старателность наглѣждала за да не паджтъ въгленитѣ отъ пещъта и знаела сжщо, да ли е нужно да сж прибавжтъ или не. Когато пещъта была доста опалена, отивала сама да извѣсти това на хлѣбаржтъ и той ѿ вѣрвалъ като на чловѣкъ разуменъ. Тѣзи маймуна извършвала сжщо и много други тѣжки корабленнически работы съ голѣма пѣржавость и дѣрзость; изваждала котвата събирала и връзвала платната и вършела вѣнчко съ такава точность, щото най подиръ корабленницитѣ ѿ почитали за свой другаръ. Напрасно умрѣла тѣзи маймуна по напрѣдъ, нежели дошла въ Америка по причина на грубото и сурово обхождание на кормилникжтъ. Той ѿ билъ скоро безъ никаква причина безъ да глѣда на нейнитѣ прозбы; маймуната простирала рѣще и моляла се за да омѣгчи сѣрдцето на тогози тирана, но напразно; грубийтъ този чловѣкъ се неоставилъ отъ глупавото си и безчловѣчно намѣреніе. Маймуната прѣтърпяла тѣжкото това наказаніе, но отъ тогава насетнѣ была всякога кахърна и неискала вече да приема храна; петъ дена слѣдъ това отъ гладъ и жалость умрѣла бѣдната маймуна. Всичкитѣ корабленници ѿ оплаквали, като да были изгубели най вѣрнийтъ и най милыйтъ свой другаръ.

Французскыйтъ природоиспытатель Бюфонъ дѣржялъ сжщо въ домжтъ си шимпанза за забавленіе; тѣзи маймуна ходила всякога права и когато носела тѣжки прѣдметы, при което се движила всякога важно и тѣврдѣ точно. Всичко що правила, извършвала съ хладнокрѣвіе и съ лице на поглѣдъ смутно. Обычала да глѣда прѣзъ прозорецжтъ около вѣрвящитѣ; зазвонилъ ли е нѣкой въ салонжтъ, отивала, отваряла вратата и съ сѣрдце приемала рѣската на госта за да го поздрави. Стжпи ли госта въ кжщи, расхождала се съ него тѣй дълго, до когато господаржтъ ѿ дошелъ. Този шимпанзъ сѣдвалъ около масата като чловѣкъ, връзвалъ си пеш-

кирътъ около вратѣтъ, употрѣбявалъ при ѣденіето ножъ, въркулица и лъжица, пийвалъ за здравіето на господарѣтъ си и като се напилъ отривалъ си устата всякога съ пишкиря, както е прилично въ една образована фамилия. Заповѣдитѣ на господарѣтъ си разумѣвалъ твърдѣ добръ и които изпълвалъ съ охота и точностъ. Сладкытъ нѣща му были най мили; обичалъ виното и чайтъ. Приближавалъ ли се е часътъ въ който обыкновенно пріемала чай, принаселъ си самъ чинійка и чаша, давалъ послѣ шикеръ и нилъ, пакъ си наливалъ колкото щѣлъ; ако нѣкое питіе было горчиво, давалъ си шикеръ ако ли въ случай горѣщо тогава бъркалъ съ лъжицата и чакалъ търпеливо до когато малко поистине. Нищо никому ненаправялъ и обхождалъ се къмъ чужденцитѣ скромно и много се радвалъ когато сполучилъ да ги задоволи. Хората, които обиждали Бюфона, обикнали много другарѣтъ му, за което му принаесли всякога сладкы нѣща, за които имъ твърдѣ сърдечно благодарялъ.

(Слѣдва).

ЗА ЗАВИСТЬТА.

Превелъ отъ руски М. Желѣзковъ.

Защото завистьта е единъ отъ тѣзи погибителни пороци, който води къмъ вѣчна погибель тогози, който я има — не сѣмето, отъ което происхождатъ сичкитѣ злини между което и да било общество; за туй ще ми дозволите, многопочитаеми г-да и г-жи, въ нѣколко думи да искажъ, що е завистъ, отъ дѣ са тя поражда и до колко е вредителенъ онзи членъ на обществото, който притѣжава завистьта — още и какъ би трѣбало да са постѣпня за да са избѣгва отъ тѣзи вредителна зараза.

Нѣма друга по лошава страсть, която са проявява въ душата на чловѣка, освѣнъ завистьта, — която, по право да кажемъ, по малко поврежда пріятелитѣ и въобще ближнитѣ, отъ колкото оногози, който я има. Както ржждата проеда желѣзото; тѣй и завистьта — душата, въ която живѣе. Или, по добръ да кажемъ, както

както ехиднитѣ са раждатъ слѣдъ като профдять утробата на раждающитѣ ги; тѣй и завистьта пригаря душата, която е обладана отъ нея.

Завистьта е нищо друго, освѣнь постоянна скърбъ заради благополучіето, съ което са наслаждаваѣтъ ближнитѣ. Заради това, завистливия чловѣкъ никога не бива лишень отъ мжчителни скърби и грижи. Нивъята ли на ближнія сж обдарени съ изобилни плодове? — Кжщата ли му е снабдена съ сичкитѣ домашни нужди? или, наслаждава ли са той съ сичкитѣ житейски радости? . . . Сичко това е храна за болѣсть на завистливия и повече умножава страданіята на неговата душа. Завистливия е нищо друго, освѣнь чловѣкъ, врѣхъ когото, като потокъ, са озливатъ язвеннитѣ стрѣли, отъ които не прѣстанно приема по голѣми и по голѣми язвени рани. Мжжественъ ли е нѣкой? — или, отличавали са той съ стройно, здраво тѣло? Това припърля духа на завистливия. Хубавецъ ли е други? — Това е новъ ударъ за завистникътъ. Ако нѣкой прѣвъсходи много други съ душевнитѣ си способности и съ своето благоразуміе обръща поглѣдитѣ на ближнитѣ си; или, ако други пакъ е богатъ и са слави съ своята щедрость и склонность къмъ страждущитѣ, отъ които добива благодарителни похвали — сичко това е ударъ и неизлѣчима рана, наносима въ самото сърдце на завистливия.

Но най мжчителното на тѣзи болѣсть е това, чи завистливия неможе да я открие на явѣ. Макаръ да е той съ подпухнали очи, сѣкога ходи замисленъ и смжтенъ; оплаква са чи е потжналъ въ зло; между това, когато го попитатъ за причината на страданіята му, той са срамува да открие своето нещастіе и да каже: «Азъ съмъ чловѣкъ завистливъ и лошъ; мжчж са и не могж да търпѣж съвършенството на ближнитѣ си; скърбѣж за благодушіето на брата си; не могж да гледамъ чуждитѣ съвършенства; напротивъ, благодѣнствіето и добротата на ближнитѣ ми е най голѣмото нещастіе за мене.» Тѣй би трѣбало да каже завистливия ако би искалъ да каже истината. Но защото не са рѣшава да искаже това, то той въ дълбочината на сърдцето си задържа една болѣсть, която непрекъснато гложди и профда неговата вжтрешность.

Той не повѣрява на никакъвъ лѣкаръ тѣзи си болѣсти, не намира никакъвъ лѣкъ, които би могълъ да го избави отъ тѣзи страданія. — Макаръ писаніята и да са препълнени съ такива цѣлителни ерѣдства. Неговото единственно утѣшеніе са състои въ бѣдствието на другитѣ — да види паданіето на тогози, който е възбуждалъ неговата завистъ. И когато види, чи щастливия е станалъ нещастенъ, богатия — сиромакъ, то той са промѣнува, като чи и той сподѣлѣ скърбта на пострадавшихъ. При това ако и да оплаква привратѣтъ на животѣтъ, въ който нѣкой отъ щастіе е подпадналъ въ нещастіе, то това го прави не отъ челоуѣколюбіе и не отъ състраданіе хвали неговото първо състояніе, не за да го нажали още повече и да направи бѣдствието му по голѣмо. Ако умрѣ синѣтъ на нѣкого, той го хвали; изговарѣ хиляди похвали за него, чи билъ добръ, благодарѣтеленъ, разуменъ и кѣмъ сичко способенъ; Но ако би билъ живъ, то езика му ни една добра дума не би промѣлвилъ за него. Послѣ щомъ като види, чи мнозина съ него заедно наченатъ и тѣ да го хвалѣтъ, то той пакъ са промѣнува и начева да завижда на славата на умрѣлия. Той са очудва и слави богатството слѣдъ като са разори то; тѣлесната красота, силата и здравіето ги ублажава слѣдъ заболяваніето имъ: — Съ една рѣчь той е врагъ на сичко, което съществува, а — пріятель на сичко, което е загинало. Какво може да бѣде по пагубно отъ тѣзи болѣсти? Отъ тѣзи мръсота на живота? — Това е вражда срѣщу сичко, което ни е дадено отъ Бога, Съпротивленіе ерѣщу самага Него. Какво е подбудило виновникѣтъ на злото — дѣволѣтъ да са въоружи ерѣщу нашійтъ праотецъ? — Не завистѣта? — Съ завистѣтъ бѣше обладанъ богоборецѣтъ — дѣволъ, който възнегодува ерѣщу Бога за щедритѣ дарове, съ които бѣ обсидалъ челоуѣкѣтъ, и като неможеше да си отмѣсти Богу, отмѣсти на челоуѣка. Сѣщото направи и Каинъ, първия ученикъ на дѣволѣтъ, отъ когото са научи на завистъ и убійство. Той, като видѣ излената отъ Бога честь, пламна отъ завистъ и пожела да истрѣби тогози, врѣхъ когото са тя излѣ и да оскърби подателя ѣ. Като нѣмалъ сила да са бори

съ Бога, той падналъ въ братоубійство. — Да избѣгваме отъ този смъртенъ порокъ, който води къмъ противленіе Богу, челоуѣкоубійство, нарушеніе на естественія редъ, забравяніе на родство и пр.

Отъ сичкитѣ други пороци, завистъта е най враждебна и непрѣодолима страсть. Другитѣ недоброжелатели съ благотвореніе можемъ до нѣкадѣ да ги укротимъ, но завистливія, колкото повече му правишь добро, толкозь той повече са разярява; колкото повече са глѣда обсипанъ отъ благодареніята на другитѣ, толкозь огорченіята му ставѣтъ по голѣми. —

Той повечето скѣрби за силата и добринитѣ на благодарѣтельтъ си, отъ колкото да благодари за направеното му добро. И какви звѣрове не надминуватъ завистливитѣ съ жестокостътъ на своитѣ прави! Не надминуватъ ли съ своята свирѣнность и най неокротимитѣ отъ тѣхъ?! Псетата, като ги нахранижтъ, ставатъ по любезни и кротки; Львоветѣ, съ постоянно ходеніе слѣдъ тѣхъ, почти са опитомяватъ. Но завистливія най много свирѣпствува тогава, когато му правижтъ нѣкое добро.

Какво е направило робъ благороднаго Іосифа? Не завистъта ли на братъята му? — Нека земемъ още единъ примѣръ за завистъта, нека мисленно са обърнемъ къмъ най голѣмата завистъ, направена въ единъ най забѣлежителенъ случай — къмъ нашія Спасителъ. Защо са му завиждали? Не за чудесата ли? А какви са биле тия чудеса? Спасеніето на страждущитѣ: гладнитѣ са биле нахранени, мъртвитѣ — възкресвали, лошевитѣ духове — изгонвани, заразенитѣ отъ болѣсть — изцѣлявани; сакатитѣ наченали да ходижтъ, глухитѣ да слушжтъ, слѣпитѣ да видатъ. Благодарѣтеля на сичко това го гонили, доро най послѣ го придали и на смъртъ. И тѣй подателтъ на животътъ го били всѣкакъ, освободителтъ на челоуѣчеството го осѣдили прѣдъ свѣтовнія сѣдъ. И сичко това е ставало отъ единственната злоба на завистъта.

Най разуменъ билъ този, който и да вечеряме съ завистливъ челоуѣкъ е запрещавалъ. Тукъ подъ сближаваніе на вечеря са разбира и всѣко друго сближаваніе, косто би можло да стане въ животътъ. Както лесно-пламтивото вещество са стараемъ да го туримъ,

колкото е възможно по далечъ отъ огъня; тъй по възможность, трѣба да избѣгваме и дружественни беседи съ завистливитѣ — да са отдалечавами отъ отровнитѣ стрели на завистта; защото никой неможе да са прѣдаде на завистта, освѣнъ когато са сближава съ нея; защото спорѣдъ Соломоновитѣ думи: *«редовность мужа отъ по друга своего.»* И наистина всѣки завижда на своя съплеменникъ, не завижда на тогози, който му е непознатъ, но на тогози, съ когото има тѣсно познанство. Отъ тукъ завистта прѣминува къмъ есѣдитѣ, къмъ тѣзи, които са отъ сѣщото занятіе съ насъ, къмъ съврѣсниците си, къмъ сродниците, братіята и пр.

Завистливитѣ ги считатъ за по вредителни и отъ най ядовититѣ звѣрове. Послѣднитѣ прѣзъ раната пушатъ своя ядъ и охапаното мѣсто начева да гніе полека-лека; а за завистливитѣ нѣкои мислѣтъ, чи тѣ принасітъ врѣда само съ едно поглеждане, тъй щото отъ тѣхнія завистливѣ поглѣдѣ начеватъ да слабеітъ и най силнитѣ по тѣло. Всичката имъ пълнота изведнѣжъ начева да гаснѣе, като чи отъ завистливитѣ очи са излива нѣкакъвъ опропастигеленъ, вредоносенъ и истрѣбителенъ потокъ. Азъ отхвърлямъ такава мисль, защото тя е простонародна и са подържа отъ старитѣ жени; но потвърждавамъ, чи ненавистниците на доброто непрѣстанно са стремітъ да са въсползуютъ въ намѣреніята си; за това и очитѣ на завистливитѣ напълно изражавѣтъ тѣхната вътрешна воля. Завистливитѣ можемъ да ги познаваме до нѣкадѣ и по тѣхната вънкашность. Тѣхнитѣ очи са сухи и мѣтни, душата имъ смѣтена отъ страсть и нѣматъ истински сжжденія за прѣдметитѣ. За тѣхъ не са похвални нито добродѣтелнитѣ постѣпки, нито силата на словото пълно съ живость и пріятность, нито всичко, което е достойно за съревнованіе и вниманіе. Както орлитѣ, като прѣхвъркватъ много полета, множество мѣста пріятни и благоуханни, са стремітъ къмъ нѣкое зловонно нѣщо, и както мухитѣ заминуватъ здравото тѣло, и прибѣгватъ къмъ гноя; тъй и завистливитѣ не даватъ вниманіе на свѣтлія животъ, на великитѣ заслуги, тѣ са стремітъ къмъ къмъ всичко що е гнило. Тѣ сѣ способни и най

похвалнитѣ дѣла да ги докаратъ до прѣзреніе; на сичко глѣдѣтъ отъ лопевата стѣрна. Клеветѣтъ на добродѣтелята, като я прѣдставляватъ въ видѣ на порокъ: мѣжественія го наричатъ дързостенъ, цѣломѣдрія — нечувствителенъ, справедлевія — жестокъ, благоразумнія — коваренъ, който обича и са стреми къмъ прѣкрасното, викатъ срѣщу него, че има грубъ вкусъ; за щедрія казватъ, че е расточителенъ — раскошенъ, за спестливія пѣкъ казватъ, чи е скѣперникъ. И въобще, каквато и да е добродѣтель, тѣ нѣма да я оставѣтъ безъ такова име, което е заето отъ нѣкой срѣщуположенъ порокъ.

Е! Да са ограничимъ ли само съ едно осѣждане на това зло? — не, това е само едната половина за лѣченіето. Разбира са, че не е безполезно да покажемъ на страждущія важността на болѣстѣта му, щото да земе нуждитѣ грижи за избавленіето си отъ нея; но да оставимъ болнія само тѣй, безъ да му дадемъ рѣководство за лѣкуваніе, е нищо друго, освѣнъ да го оставимъ пакъ подъ несносното дѣйствіе на болѣстѣта.

Заради това нека кажемъ нѣщо, какъ можемъ или никога да не страдаемъ отъ тѣзи болѣсти, или като сме подпаднали подъ нея, да можемъ да са избавимъ. Найнапрѣдъ можемъ да отбѣгнемъ отъ нея, ако всичко що е челоувѣческо наченемъ да не го почитаме за нищо велико и свѣрхестественно: Нито това, което са нарича богатство, нито врѣменната слава, нито тѣлесното здравіе могатъ да ни заведѣтъ къмъ онѣзи добрини и вѣчни истини, за които сме създадени. Заради това богатія съ своето богатство, владѣтельтъ съ своето високо положеніе, разумнія съ дарѣтъ на словото си сѣ недостойни да спечелѣтъ нашето сърезнованіе. Това са само едни орѣдія на добродѣтелята, съ които са ползватъ тѣзи, които ги владеѣтъ, но сами по себе си тѣ не заключаватъ никакво блаженство. За това за съжеляваніе е този, който злѣ са ползува отъ тѣзи орѣдія. Той става подобенъ на онзи, който си зема мечъ да отмѣщава на враговетѣ си, а доброволно ранява съ него самага себе. Ако ли нѣкой са управлява добръ съ своитѣ дарби, ако сичко, което му е дадено отъ Бога, го владѣе не за собственното си наслажденіе, то справед-

живостта изисква да го почитаме за неговото братолюбіе и склонност къмъ ближнитѣ. Ако ли другій са отличава съ своето благоразуміе, даренъ е отъ Бога съ разумностъ, за да тълкува священнитѣ истини на по-слабитѣ и чрезъ това спечелва одобреніето и похвалитѣ на слушателитѣ си, не завиждай на такъвзи. Благо-то, което притежава той, е и това притежаніе; защото чрезъ брата ти са проважда дарѣтъ на ученіето да го приемешъ и ти, ако би искалъ. Никой не закрива источника на добрата вода, за да може съки да піе отъ нея, никой не ти отвърща поглѣдитѣ отъ сіяющето слънце; съки му е свободно да са наслади отъ тѣхъ заедно съ другитѣ. Като е тѣй, защо духовното слово, което са излива отъ благочестивото сѣрдце, не давашъ вниманіе на него, не приемашъ съ благодареніе ползата отъ него, а на противъ, одобреніето на слушателитѣ та мѣчи и ти, като чи би желалъ да не съществува нито този, който ползува, нито този, който похвалява? Какво оправданіе ще има това прѣдъ сѣдїята на нашитѣ сѣрдца? наистина, чи душевнитѣ дарби трѣба да ги почитами за най добри отъ сичкитѣ други въ природата; но ако би нѣкой да надминува другитѣ съ богатство и умѣе да са ползува съ него, както трѣба, та ползува себе си и ближнитѣ; ако той прави милостиня и подкрѣпя нуждающитѣса, съ собственнитѣ си рѣще помага на безсилнитѣ—и своята собственностъ я почита до толкозь за негова; до колкото е и за немошнитѣ, то такъвзи трѣба да го почитами и обичами, като человекъ, който живѣе за благо на другитѣ. Ако ли пакъ нѣкой не са рас-полага съ дарбитѣ си, както трѣба, то тогази трѣба да го съжеляваме, той повече е нещастенъ, отъ колкото да е достоенъ за завистъ.

Най послѣ, ако непрѣменно ти са ревне слава, желашъ да бѣдешъ по виденъ отъ другитѣ и неможешъ да търпишъ да бѣдешъ вторій, то упати своето честолюбіе къмъ придобиваніето на добродѣтельта, стани сѣдъ на истината. Никога не пожелавай да забогатѣшъ или да спечелишъ одобреніето на другитѣ съ съкакви опростителни и неопростителни способи; но бѣди справедливъ, цѣломѣдръ, благорауменъ, мажественъ и търпе-

ливъ въ страданіята си. Само по този начинъ ще спасешъ себе си, ще добѣешъ голѣми добрини, а заедно съ това ще станешъ и знаменитъ; защото добродѣтелята зависи отъ самитъ насъ и може да са придобіе съ постояненъ трудъ. Слѣдователно, за да изгонимъ отъ себе си завистьта, за да очистимъ душата си отъ лошевитѣ страсти, трѣбва непрѣстанно да са стремимъ къмъ придобиваніето на добродѣтелята, която е предпочетена отъ сичкитѣ добрини, и която са достига само съ чиста и непорочна душа.

Невидите ли какво голѣмо зло е и лицемѣріето? Но и то е плодъ на завистьта; защото дволичіето между чловѣцитѣ е нищо друго, освѣнъ потаена завистъ, чрезъ която завистливитѣ въ вѣтрѣшността на сърдцѣто си кріѣтъ ненавистъ, а вънкашно са показватъ ласкави; сѣщо, като подводни скали, които малко са покрити съ вода и правѣтъ най голѣмитѣ пакости на непрѣдпазливитѣ плаватели.

И тъй, като отъ завистьта, както отъ единъ мръсенъ источникъ, произлѣзватъ смъртьта, лишение отъ сѣкакви добрини, отдалечаваніе отъ Бога, отчуждаванъе отъ сички житейски добрини; то нека са отвѣрнемъ отъ нея и послушами думитѣ на Апостола, който казва: « Не биваимъ тщеславни, другъ друга раздражающе, другъ другу завидяще, но будемъ паче блази, милосерди, прощающе другъ другу, якоже и Богъ простилъ естъ намъ во Христѣ Исусѣ — Господѣ нашемъ », съ когото е славата съ Отца и Святаго Духа. Аминъ. —

СТИХОТВОРЕНИЯ.

КЪМЪ МОИТѢ ДУШМАНИ.

Да ли да оплаквамъ, да ли да се смѣѣжъ?
Да ли да говорѣжъ, или да нѣмѣѣжъ?
Чудни ми се виждатъ моитѣ душмани,
Кои срѣшту мене ревѣтъ кѣтъ аслани.

Клѣвети и хули сѣѣхъ върху мене,
Да ме плашіѣхъ искать с' своѣето шумтєнє.
Нето штѣ се плашіѣхъ, нето штѣ немѣѣхъ,
На тѣхната подла глупостъ ште се смѣѣхъ.

Душа имамъ мѣжжа, сърце дѣрзновенно,
Ази штѣ говорѣхъ мѣжжи откровенно,
Че тѣхнитѣ хули и дѣла гнуснави
Неможѣхъ ми ништо злокобно направи.

Клѣвети и хули прѣдѣ правдата падатъ
Кѣто ледѣ прѣдѣ слѣнце тѣѣ ште да пострадаѣхъ.
Тѣхнитѣ сѣ хули орѣжѣѣа слаби
Сѣсѣ тѣхѣ тѣ сѣ силни кѣто стари баби.

Нека тѣ да крѣскаѣхъ, нека да роптаѣхъ
С' народното штасте нека си играѣхъ.
Вѣрвайте ме, братя, ази ште говорѣхъ
Мрѣснитѣ имѣ дѣла явно ште злословѣхъ

Па и тогасѣ даже, когато сполучѣхъ,
Сѣсѣ крѣвѣта ми гнусно тѣ да се насмучѣхъ
Охъ какѣва утѣха.... не штѣ се отчаѣхъ
И смѣртната чаша сладко ште отраѣхъ.

Тогасѣ штѣ се радѣвамъ, че отивамъ тамо
На небето горѣ при Исуса рано
За да му прикажѣхъ, че останѣхъ вѣренъ
На завѣтѣтѣ неговѣ точенъ и примѣренъ.

Но и гробѣ ми тѣженъ черенъ и умразенъ
За мойтѣ душмани пакѣ ште да ѣе страшенъ.
Отъ мойтѣ кости, отъ прахѣтѣ ми тлененъ
Врагѣ ште да излѣзе за тѣхѣ грозенъ, черенъ.

Тѣсѣ вѣра свѣштенна, тосѣ небесенъ пламенъ
Крѣпи ме и движи — азѣ не сѣмѣ отчаѣенъ.
За туй ште се смѣѣхъ на мойтѣ душмани,
Когато си ревѣхъ кѣт' гладни аслани.

П. Ивановъ.

